

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Als alle informatie telt : een onderzoek naar kwetsbaarheden- en incidentenresponse bij ICT-organisaties

Hafkamp, W.H.M.

Publication date
2008

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Hafkamp, W. H. M. (2008). *Als alle informatie telt : een onderzoek naar kwetsbaarheden- en incidentenresponse bij ICT-organisaties*.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Inhoudsopgave

1. INLEIDING.....	5
1.1. MANAGEMENT VAN INFORMATIEBEVEILIGING	5
1.1.1. <i>Information security governance</i>	5
1.1.2. <i>Risicobeheersing</i>	7
1.2. TRENDS IN AANVALLEN.....	9
1.2.1. <i>Kwetsbaarheden- en incidententrends</i>	10
1.2.2. <i>Taxonomie van computer- en netwerkaanvallen</i>	12
1.2.3. <i>Computercriminaliteit</i>	13
1.3. PROBLEMEN BIJ DE AFHANDELING VAN KWETSBAARHEDEN- EN INCIDENTENINFORMATIE.....	14
1.3.1. <i>Probleemomschrijving</i>	14
1.3.2. <i>Het tijdlek in het ICT-beveiligingsproces</i>	15
1.3.3. <i>Versnippering van beveiligingstaken</i>	17
1.3.4. <i>Gebrek aan kennis</i>	17
1.4. STRUCTUUR	18
2. ONDERZOEKSMETHODE	19
2.1. ONDERZOEKSVRAAG	19
2.1.1. <i>Definities</i>	19
2.1.2. <i>ITIL-beheerprocessen</i>	19
2.1.3. <i>ICT-calamiteiten</i>	20
2.1.4. <i>Computer emergency response teams</i>	20
2.2. ONDERZOEKSMODEL	21
2.3. EMPIRISCH ONDERZOEK	21
2.3.1. <i>Vergelijkende gevalstudies</i>	21
2.3.2. <i>Gevalstudie banken</i>	22
2.3.3. <i>Gevalstudie computer security incident response teams</i>	23
2.3.4. <i>Gevalstudie korps landelijke politiediensten</i>	23
2.4. ONDERZOEKRESULTATEN	23
3. DE PRAKTIJK VAN KWETSBAARHEDEN- EN INCIDENTENMANAGEMENT.....	25
3.1. TECHNOLOGISCHE ONTWIKKELINGEN	26
3.1.1. <i>Firewalls</i>	26
3.1.1.1. Packet filter firewalls	27
3.1.1.2. Stateful inspection firewalls	29
3.1.1.3. Application proxy firewalls.....	29
3.1.1.4. Firewallarchitecturen	30
3.1.1.5. Firewallbeheer	30
3.1.2. <i>Management van ICT-beveiligingskwetsbaarheden</i>	31
3.1.2.1. Vulnerability scanning	33
3.1.2.2. Penetratietesten	34
3.1.3. <i>Intrusion detection</i>	34
3.1.3.1. Anomaly detection model.....	35
3.1.3.2. Misuse detection model.....	36
3.1.3.3. Host-based versus Network-based Intrusion Detection.....	36
3.1.3.4. Response-opties	37
3.1.3.5. Implementatiekwesities	38
3.2. ONTWIKKELINGEN RONDOM INCIDENTENRESPONSE.....	40
3.2.1. <i>De opkomst van computer security incident response teams</i>	40
3.2.2. <i>Samenwerkingsverbanden</i>	41
3.2.3. <i>Operationeel raamwerk</i>	42
3.2.3.1. Missieverklaring	43

3.2.3.2.	Constituency	44
3.2.3.3.	Incidentenresponseproces	44
3.2.3.4.	Beleid	50
3.2.3.5.	Volledige of gedeeltelijke openbaarmaking	51
3.3.	STANDAARDISATIE VAN ICT-BEHEERPROCESSEN	54
3.3.1.	<i>Information Technology Infrastructure Library</i>	55
3.3.2.	<i>ITIL's Service Delivery</i>	56
3.3.2.1.	IT service continuity management	57
3.3.2.2.	Availability management.....	59
3.3.2.3.	Security management	61
3.3.3.	<i>ITIL's Service Support</i>	62
3.3.3.1.	Incident & problem management	63
3.3.3.1.1	Incident management	63
3.3.3.1.2	Problem management	63
3.3.3.2.	Change- & configuration management.....	64
3.3.3.2.1	Change management	64
3.3.3.2.2	Configuration management	66
3.3.3.3.	Release Management.....	67
3.3.4.	<i>De toekomst van ITIL</i>	68
3.3.5.	<i>ASL</i>	68
3.3.6.	<i>Overige standaardisatieontwikkelingen</i>	69
3.3.6.1.	ISO/IEC JTC1 SC27	70
3.3.6.2.	Internet Engineering Task Force.....	70
3.3.6.3.	TERENA: TF-CSIRT	72
3.3.6.4.	Initiatieven Europese Commissie.....	73
3.4.	MANAGED SECURITY SERVICES.....	74
3.4.1.	<i>Security Operations Center (SOC)</i>	75
4.	GEVALSTUDIES.....	77
4.1.	INTERBANCAIR ONDERZOEK	77
4.1.1.	<i>Aanleiding</i>	77
4.1.2.	<i>Doelgroep</i>	78
4.1.3.	<i>Onderzoeksopzet</i>	78
4.1.4.	<i>Bevindingen</i>	78
4.1.4.1.	Algemeen.....	78
4.1.4.2.	Management van kwetsbaarheden.....	80
4.1.4.2.1	Alarmering	80
4.1.4.2.2	Change management	82
4.1.4.3.	Incident Management	83
4.2.	COMPUTER SECURITY INCIDENT RESPONSE TEAMS	85
4.2.1.	<i>CERT-NL</i>	85
4.2.1.1.	SURFnet	85
4.2.1.2.	CERT-NL	86
4.2.2.	<i>CERT-RU</i>	91
4.2.2.1.	Katholieke Universiteit Nijmegen	91
4.2.2.2.	Organisatie CERT	92
4.2.2.3.	Incidentenresponse.....	93
4.2.2.4.	(Externe) Contacten	96
4.2.3.	<i>CERT-RUG</i>	97
4.2.3.1.	RijksUniversiteit Groningen.....	97
4.2.3.2.	Organisatie CERT-RUG	98
4.2.3.3.	Incidenten Response	99
4.2.3.4.	(Externe) contacten	100

4.3.	GovCERT	101
4.3.1.	<i>Inleiding</i>	101
4.3.2.	<i>Organisatie GovCERT</i>	101
4.3.3.	<i>Waarschuwingsdienst</i>	101
4.3.3.1.	Mediamix filter	103
4.3.3.2.	Escalatieprocedure	103
4.4.	KORPS LANDELIJKE POLITIEDIENSTEN	104
4.4.1.	<i>Inleiding</i>	104
4.4.2.	<i>Team Digitale Recherche</i>	105
4.4.2.1.	Organisatie	105
4.4.2.2.	Definitie van cybercrime	106
4.4.2.3.	Aangifteproces	107
4.4.2.4.	Onderzoeksproces	108
4.4.3.	<i>Cybercrimecasus</i>	111
4.4.4.	<i>Evaluatie</i>	113
5.	ANALYSE	115
5.1.	INLEIDING.....	115
5.1.1.	<i>Levenscyclus</i>	115
5.1.2.	<i>Leren van incidenten</i>	116
5.2.	VERGELIJKING VAN CRITERIA EN VARIABELEN	117
5.2.1.	<i>Inleiding</i>	117
5.2.2.	<i>Eerste globale analyse</i>	118
5.2.3.	<i>Omvang van organisatie</i>	119
5.2.4.	<i>Dienstverlening</i>	120
5.2.5.	<i>Reactiesnelheid</i>	121
5.2.6.	<i>Materiekennis</i>	121
5.2.7.	<i>Update</i>	122
6.	CONCLUSIE.....	123
6.1.	DEFINITIES & TAXONOMIEËN	124
6.2.	DE IMPACT VAN ITIL	126
6.2.1.	<i>Literatuuronderzoek</i>	126
6.2.2.	<i>Gevalstudies</i>	128
6.3.	CALAMITEITEN	128
6.4.	DE ROL VAN CSIRT'S	129
7.	REFERENTIEMODEL	131
7.1.	INLEIDING.....	131
7.2.	UITGANGSPUNTEN	132
7.3.	KWETSBAARHEDENRESPONSE.....	133
7.3.1.	<i>Informatieverzameling</i>	134
7.3.2.	<i>Informatieanalyse</i>	137
7.3.3.	<i>Wijzigingsproces</i>	138
7.3.4.	<i>Controle</i>	139
7.4.	INCIDENTENRESPONSE.....	140
7.4.1.	<i>Incident response team in een ICT beheerorganisatie</i>	141
7.4.2.	<i>Vuistregels bij forensisch onderzoek</i>	143
8.	SUGGESTIES VOOR VERDER ONDERZOEK.....	147
	AFKORTINGEN	149
	BEGRIPPENLIJST	153

LITERATUUROPGAVE.....	159
BIJLAGE 1 VRAGENLIJSTEN.....	167
BIJLAGE 2 OSI-MODEL.....	173
BIJLAGE 3 SUMMARY.....	175
BIJLAGE 4 CURRICULUM VITAE	177